Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MACIEJ SZPUNAR
της 7ης Απριλίου 2022[1]

Υπόθεση C-163/21

AD κ.λπ.
κατά
PACCAR Inc,
DAF TRUCKS NV,
DAF Trucks Deutschland GmbH

[αίτηση του Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona
(εμποροδικείου αριθ. 7 Βαρκελώνης, Ισπανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημιώσεως βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Αθέμιτες συμφωνίες για τον καθορισμό των τιμών και την αύξηση των μικτών τιμών των φορτηγών στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο – Ex novo κατάρτιση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων που επιτρέπουν τον υπολογισμό της τεχνητής αυξήσεως των τιμών και των προκληθεισών ζημιών»

I. Εισαγωγή

1. Η οδηγία 2014/104/ΕΕ[2] έχει σκοπό να εναρμονίσει, μεταξύ άλλων, τους κανόνες που διέπουν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο διαδικασιών ιδιωτικής επιβολής («private enforcement») των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, στις διαδικασίες με αντικείμενο αγωγή αποζημιώσεως, η δυνατότητα των διαδίκων να ασκούν αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους μπορεί να εξαρτάται από το εάν διαθέτουν πρόσβαση στα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία. Ωστόσο, ο διάδικος που φέρει το βάρος αποδείξεως ενδέχεται να μην έχει πάντοτε υπό τον έλεγχό του τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία ή να μη διαθέτει άμεση πρόσβαση σε αυτά[3].

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

[2] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2014, L 349, σ. 1).

[3] Βλ. σημείο 9 της ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με την προστασία των εμπιστευτικών πληροφοριών από εθνικά δικαστήρια στο πλαίσιο διαδικασιών ιδιωτικής επιβολής του δικαίου ανταγωνισμού της ΕΕ (ΕΕ 2020, C 242, σ. 1).

2. Μπορεί επίσης να διαπιστωθεί ότι ούτε ο αντίδικος έχει υπό τον έλεγχό του τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία λόγω του ότι τα επίμαχα στοιχεία δεν προϋπήρχαν. Για να είναι σε θέση να ικανοποιήσει αίτημα για την κοινοποίηση τέτοιων αποδεικτικών στοιχείων, ο εν λόγω διάδικος θα πρέπει να τα καταρτίσει ex novo (εξ υπαρχής), συγκεντρώνοντας ή ταξινομώντας πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του.

3. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως εντάσσεται στο ανωτέρω πλαίσιο και παρέχει στο Δικαστήριο την ευκαιρία να διευκρινίσει εάν, υπό το πρίσμα της οδηγίας 2014/104, ένας διάδικος μπορεί να ζητήσει να διαταχθεί ο αντίδικος να κοινοποιήσει αποδεικτικά στοιχεία τα οποία πρέπει να καταρτίσει ex novo.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

4. Το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι σε διαδικασίες αγωγής αποζημίωσης εντός της Ένωσης, κατόπιν αιτήματος του ενάγοντος ο οποίος έχει υποβάλει τεκμηριωμένη αιτιολόγηση που περιέχει ευλόγως διαθέσιμα στοιχεία για πραγματικά περιστατικά και επαρκή αποδεικτικά στοιχεία ώστε να θεμελιωθεί παραδεκτή αξίωση αποζημίωσης, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να διατάξουν τον εναγόμενο ή τρίτο να κοινοποιήσει τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του, υπό τους όρους του παρόντος κεφαλαίου. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα εθνικά δικαστήρια είναι, κατόπιν αιτήματος του εναγομένου, σε θέση να διατάξουν τον ενάγοντα ή τρίτο να κοινοποιήσει τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία.

[…]»

B. Το ισπανικό δίκαιο

5. Η οδηγία 2014/104 μεταφέρθηκε στο ισπανικό δίκαιο με το Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 9/2017, της 26ης Μαΐου 2017, για τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον χρηματοπιστωτικό, τον εμπορικό και τον υγειονομικό τομέα και για την απόσπαση εργαζομένων) (BOE αριθ. 126, της 27ης Μαΐου 2017).

III. Τα πραγματικά περιστατικά και η διαδικασία της κύριας δίκης

6. Στις 19 Ιουλίου 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση C(2016) 4673 τελικό σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 101 [ΣΛΕΕ] και του άρθρου 53 της συμφωνίας [για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ)] [Υπόθεση AT.39824 – Φορτηγά) (ΕΕ 2017, C 108, σ. 6) (στο εξής: απόφαση της 19ης Ιουλίου 2016). Οι εναγόμενες της κύριας δίκης PACCAR Inc, DAF TRUCKS NV και DAF Trucks Deutschland GmbH ήταν μεταξύ των αποδεκτών της εν λόγω αποφάσεως.

7. Με την ανωτέρω απόφαση, η Επιτροπή διαπίστωσε την ύπαρξη συμπράξεως στην οποία συμμετείχαν δεκαπέντε διεθνείς κατασκευαστές φορτηγών, όσον αφορά δύο κατηγορίες προϊόντων, και συγκεκριμένα των φορτηγών βάρους μεταξύ 6 και 16 τόνων και των φορτηγών βάρους άνω των 16 τόνων, ανεξαρτήτως του εάν επρόκειτο για άκαμπτα φορτηγά ή για ρυμουλκά φορτηγά.

8. Παρά το ότι δεν το διευκρινίζει το αιτούν δικαστήριο, από την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2016 προκύπτει ότι, όσον αφορά τις εναγόμενες της κύριας δίκης, διαπιστώθηκε η παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ για την περίοδο από τις 17 Ιανουαρίου 1997 έως τις 18 Ιανουαρίου 2011.

9. Στις 25 Μαρτίου 2019, οι ενάγοντες της κύριας δίκης AD κ.λπ., έχοντας αγοράσει φορτηγά που ενδέχετο να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παραβάσεως που αποτελεί το αντικείμενο της αποφάσεως της 19ης Ιουλίου 2016, ζήτησαν, δυνάμει του άρθρου 283 bis του Ley de Enjuiciamiento Civil (κώδικα πολιτικής δικονομίας), να τους επιτραπεί η πρόσβαση στα αποδεικτικά στοιχεία που είχαν υπό τον έλεγχό τους οι εναγόμενες της κύριας δίκης. Συναφώς, υποστήριξαν ότι έχουν ανάγκη να λάβουν ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία για να υπολογίσουν την τεχνητή αύξηση των τιμών, και ιδίως για να συγκρίνουν τις προτεινόμενες τιμές πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την περίοδο της συμπράξεως. Το αίτημά τους αφορά, ειδικότερα, την πρόσβαση, πρώτον, στον κατάλογο των μοντέλων που κατασκευάστηκαν κατά την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 1990 έως τις 30 Ιουνίου 2018, ταξινομημένων ανά έτος και με βάση ορισμένα χαρακτηριστικά, τη γνωστοποίηση, δεύτερον, της εργοστασιακής τιμής (δηλαδή, της μεικτής τιμής) καθενός από τα μοντέλα του εν λόγω καταλόγου και την κοινοποίηση, τρίτον, του «total delivery cost» για τα επίμαχα μοντέλα.

10. Οι εναγόμενες της κύριας δίκης αντέκρουσαν το ανωτέρω αίτημα προβάλλοντας, μεταξύ άλλων, ότι ορισμένα από τα ζητηθέντα έγγραφα έπρεπε να καταρτιστούν ad hoc.

11. Συμφωνώντας επί της σκοπιμότητας υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο, οι εναγόμενες της κύριας δίκης προέβαλαν ότι τα αιτήματα περί κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που μνημονεύονται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αφορούν αποδεικτικά στοιχεία που δεν υπάρχουν. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να ζητηθεί, δυνάμει της εν λόγω διατάξεως, η κατάρτιση των αποδεικτικών στοιχείων, λαμβανομένου υπόψη του ότι, σύμφωνα με τις αρχές της αναγκαιότητας, της αναλογικότητας και του λιγότερου επαχθούς μέτρου, τούτο θα μπορούσε να συνιστά υπέρμετρη επιβάρυνση των εναγομένων, και μάλιστα πολύ μεγαλύτερη εκείνης που θα προέκυπτε στην περίπτωση της απλής κοινοποιήσεως εγγράφων. Οι ενάγοντες της κύριας δίκης ερμηνεύουν διαφορετικά την εν λόγω διάταξη.

IV. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

12. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona (εμποροδικείο αριθ. 7 Βαρκελώνης, Ισπανία), με απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2020, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Μαρτίου 2021, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα.

«Έχει το άρθρο 5, παράγραφος 1, της [οδηγίας 2014/104] την έννοια ότι η κοινοποίηση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων αναφέρεται μόνο στα προϋπάρχοντα έγγραφα τα οποία βρίσκονται υπό τον έλεγχο του εναγομένου ή τρίτου ή μήπως, βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 1, είναι αντιθέτως δυνατή η κοινοποίηση και των εγγράφων τα οποία πρέπει να

καταρτιστούν από το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα παροχής πληροφοριών ex novo, με συνέπεια το εν λόγω πρόσωπο να είναι υποχρεωμένο να συγκεντρώσει ή να ταξινομήσει προς τον σκοπό αυτόν πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του;»

13. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν οι διάδικοι της κύριας δίκης, η Ισπανική και η Ολλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή. Δεν διεξήχθη επ' ακροατηρίου συζήτηση.

V. Ανάλυση

14. Με το μοναδικό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί εάν το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 έχει την έννοια ότι η κοινοποίηση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων αναφέρεται μόνο στα προϋπάρχοντα έγγραφα τα οποία βρίσκονται υπό τον έλεγχο του εναγομένου ή τρίτου ή εάν, βάσει της ανωτέρω διάταξης, είναι αντιθέτως δυνατή η κοινοποίηση και των εγγράφων τα οποία το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα παροχής πληροφοριών πρέπει να καταρτίσει ex novo, συγκεντρώνοντας ή ταξινομώντας πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα που έχει υπό τον έλεγχό του.

15. Πριν προχωρήσω στην εξέταση του εν λόγω ερωτήματος, πρέπει να ερευνηθεί, κατ' αρχάς, το παραδεκτό της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και, στη συνέχεια, η δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας 2014/104 στην κύρια δίκη.

A. Επί του παραδεκτού

16. Οι ενάγοντες της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να κριθεί απαράδεκτη. Πράγματι, κατά την άποψή τους, το ερώτημα αφορά την υποθετική περίπτωση κατά την οποία ο παραβάτης πρέπει να καταρτίσει τα έγγραφα ex novo. Ωστόσο, εν προκειμένω, δεν είναι αναγκαία τέτοια κατάρτιση εγγράφου για να ικανοποιηθεί το αίτημα κοινοποιήσεως των επίμαχων στην κύρια δίκη αποδεικτικών στοιχείων.

17. Χωρίς να θέτουν υπό αμφισβήτηση το παραδεκτό της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, οι εναγόμενες της κύριας δίκης διατείνονται ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/48/ΕΚ[4] επιτρέπει να διαταχθεί η κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο του αντιδίκου. Υπενθυμίζουν ότι, κατά την Επιτροπή, η ανωτέρω διάταξη θα μπορούσε να υποχρεώσει έναν διάδικο να συλλέξει αποδεικτικά στοιχεία από την οργανωτική του δομή και από τα διακριτά νομικά πρόσωπα που βρίσκονται υπό τον έλεγχό του[5]. Κατά τις εναγόμενες της κύριας δίκης, το ίδιο ισχύει και για την οδηγία 2014/104. Ωστόσο, ισχυρίζονται ότι, για να ικανοποιηθεί το αίτημα που υποβλήθηκε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, αυτό το οποίο καλούνται να πράξουν δεν είναι να καταρτίσουν ένα αποδεικτικό έγγραφο που δεν υπάρχει, αλλά να δημιουργήσουν πληροφοριακά στοιχεία ex novo.

[4] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΕΕ 2004, L 157, σ. 45).

[5] Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβιάσεις των διατάξεων της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης [COM(2013) 404 τελικό].

18. Πρέπει να παρατηρήσω, όσον αφορά αμφότερα τα επιχειρήματα, ότι πράγματι το αιτούν δικαστήριο απλώς επισημαίνει ότι το αίτημα κοινοποιήσεως των αποδεικτικών στοιχείων στην προκειμένη περίπτωση αφορά έγγραφα τα οποία, βάσει του αιτήματος, *μπορεί* να μην υπάρχουν και να πρέπει να καταρτιστούν.

19. Ωστόσο, υπενθυμίζεται ότι για τα ερωτήματα που αφορούν το δίκαιο της Ένωσης συντρέχει τεκμήριο λυσιτέλειας και ότι το Δικαστήριο είναι, κατ' αρχήν, υποχρεωμένο να αποφανθεί επ' αυτών.

20. Επιπλέον, στο πλαίσιο διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο να διαπιστώσει και να εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, το Δικαστήριο πρέπει κατ' αρχήν να περιορίσει την εξέτασή του στα στοιχεία που το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να του υποβάλει και οφείλει, συνεπώς, να εξετάσει την κατάσταση που το αιτούν δικαστήριο κρίνει δεδομένη, χωρίς να δεσμεύεται από τις απόψεις που προβάλλει ένας από τους διαδίκους της κύριας δίκης[6].

21. Επομένως, το προδικαστικό ερώτημα κρίνεται παραδεκτό.

Β. Επί της δυνατότητας εφαρμογής της οδηγίας 2014/104

22. Το ζήτημα της δυνατότητας εφαρμογής της οδηγίας 2014/104 στην υπόθεση της κύριας δίκης δεν φαίνεται να προκαλεί αμφιβολίες στο αιτούν δικαστήριο και δεν αποτελεί αντικείμενο αντιπαραθέσεως μεταξύ των μετεχόντων στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Μολαταύτα, θα εξετάσω το επίμαχο ζήτημα στο μέτρο που, λόγω ορισμένων ασαφειών ως προς τις περιστάσεις της υποθέσεως της κύριας δίκης, υπάρχει αμφιβολία ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας ratione materiae και ratione temporis στην υπό κρίση υπόθεση.

1. Επί της δυνατότητας εφαρμογής της οδηγίας 2014/04 ratione materiae

α) Έκθεση του προβλήματος

23. Το αιτούν δικαστήριο σημειώνει ότι το αίτημα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων υποβλήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 283 bis του κώδικα πολιτικής δικονομίας, μετά την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2016.

24. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με ορισμένους συγγραφείς, αίτημα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων δυνάμει του άρθρου 283 bis του κώδικα πολιτικής δικονομίας μπορεί να υποβληθεί και πριν από την άσκηση της αγωγής επί της ουσίας[7]. Στην περίπτωση αυτήν, ο διάδικος που υπέβαλε το αίτημα οφείλει να ασκήσει αγωγή επί της ουσίας εντός 20 ημερών[8].

6 Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Coty Germany (C-567/18, EU:C:2020:267, σκέψη 22).

7 Βλ. Marcos, F., «Transposition of the Antitrust Damages Directive into Spanish Law», *Working Paper IE Law School*, 2018, AJ8-241-I, σ. 28. Σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη του ισπανικού δικαίου και τον εν λόγω συγγραφέα, πρόκειται μάλλον για προθεσμία 20 ημερών από την ημερομηνία κατά την οποία το αίτημα προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων έγινε δεκτό.

8 Κατά το άρθρο 283 bis, στοιχείο e, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, εάν δεν ασκηθεί αγωγή επί της ουσίας, το εθνικό δικαστήριο καταδικάζει αυτεπαγγέλτως τον διάδικο που ζήτησε την κοινοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων στα δικαστικά έξοδα και του καταλογίζει τη ζημία που προκλήθηκε στο πρόσωπο σε βάρος του οποίου τα μέτρα αυτά επιβλήθηκαν.

25. Από την υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν προκύπτει με σαφήνεια ότι το αίτημα κοινοποιήσεως των επίμαχων στην κύρια δίκη αποδεικτικών στοιχείων υποβλήθηκε σε σχέση με διαδικασία στης οποίας το πλαίσιο έχει ήδη ασκηθεί αγωγή αποζημιώσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Προκύπτει μόνον ότι, προς στήριξη του εν λόγω αιτήματος, οι ενάγοντες της κύριας δίκης ισχυρίστηκαν ότι πληρούνταν όλες οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για την προσήκουσα εκτίμηση του παραδεκτού της ασκήσεως των επίμαχων αγωγών αποζημιώσεως («acciones de daños que se pretenden ejercitar»).

26. Χωρίς να αντιμετωπίζουν σαφώς το ζήτημα εάν το αίτημα κοινοποιήσεως των επίμαχων στην κύρια δίκη αποδεικτικών στοιχείων υποβάλλεται σε σχέση με διαδικασία στης οποίας το πλαίσιο έχει ήδη ασκηθεί αγωγή αποζημιώσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, οι ενάγοντες της κύριας δίκης σημειώνουν ότι η διαδικασία στης οποίας το πλαίσιο υποβλήθηκε η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αποτελεί διαδικασία σχετική με πρόσβαση στα αποδεικτικά στοιχεία.

27. Αντιθέτως, η Ισπανική Κυβέρνηση επισημαίνει ότι οι ενάγοντες της κύριας δίκης άσκησαν αγωγή αποζημιώσεως βάσει της αποφάσεως της 19ης Ιουλίου 2016. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως λόγω παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού. Οι δε εναγόμενες της κύριας δίκης προβάλλουν, λιγότερο κατηγορηματικά, ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαδικασιών ιδιωτικής επιβολής των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού μετά την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2016. Εξάλλου, παραπέμπουν, στις γραπτές παρατηρήσεις τους, στην αγωγή αποζημιώσεως των εναγόντων της κύριας δίκης (δηλαδή στην «αγωγή τους»).

28. Συνεπώς, ακόμη και αν ληφθούν υπόψη οι γραπτές παρατηρήσεις των μετεχόντων στη διαδικασία, από το περιεχόμενο της υπό κρίση προδικαστικής παραπομπής δεν προκύπτει αναμφίλεκτα ότι το αίτημα κοινοποιήσεως των επίμαχων στην κύρια δίκη αποδεικτικών στοιχείων δεν υποβλήθηκε πριν από την άσκηση της αγωγής αποζημιώσεως, αλλά ταυτόχρονα ή μετά την αγωγή.

29. Ωστόσο, το άρθρο 1 της οδηγίας 2014/104, με τίτλο «Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής», ορίζει, στην παράγραφό του 2, ότι η οδηγία προβλέπει, μεταξύ άλλων, την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού «σε αγωγές αποζημίωσης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων». Συναφώς, το άρθρο 22, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, που αφορά τη ratione temporis εφαρμογή των διατάξεων για τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο, εκτός εκείνων που μεταφέρουν στο εθνικό δίκαιο τις ουσιαστικές διατάξεις της εν λόγω οδηγίας, καθορίζει το πεδίο εφαρμογής τους ratione temporis παραπέμποντας στην ημερομηνία κατά την οποία ασκήθηκε η αγωγή αποζημιώσεως ενώπιον εθνικού δικαστηρίου[9].

30. A priori, στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/104, όπως καθορίζεται ανωτέρω, δεν φαίνεται να εμπίπτουν τα αιτήματα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που υποβάλλονται πριν από την άσκηση αγωγής αποζημιώσεως. Ορισμένοι εθνικοί νομοθέτες[10] όπως και ορισμένοι

[9] Κατά την εν λόγω διάταξη, «τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα εθνικά μέτρα που θεσπίζονται σύμφωνα με το άρθρο 21, εκτός από αυτά που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν ισχύουν για αγωγές αποζημίωσης που ασκούνται ενώπιον εθνικού δικαστηρίου πριν από τις 26 Δεκεμβρίου 2014».

[10] Βλ. Malinauskaite, J., Cauffman, C., «The Transposition of the Antitrust Damages Directive in the Small Member States of the EU – A Comparative Perspective», *Journal of European Competition Law & Practice*, 9(8), 2018, σ. 501.

συγγραφείς[11] φαίνεται να ερμηνεύουν την οδηγία προς την ίδια κατεύθυνση. Κατά την εν λόγω ερμηνεία, τα κράτη μέλη μπορούν, ωστόσο, να θεσπίσουν κανόνες σχετικά με τέτοια αιτήματα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων. Πράγματι, το άρθρο 5, παράγραφος 8, της εν λόγω οδηγίας επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίσουν, με την επιφύλαξη του άρθρου 5, παράγραφοι 4 και 7, και του άρθρου 6 αυτής, κανόνες που διευρύνουν τη δυνατότητα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων.

31. Λαμβάνοντας υπόψη τις αμφιβολίες που υπάρχουν ως προς το αν έχει ήδη ασκηθεί αγωγή αποζημιώσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, πρέπει να εξετάσω το βάσιμο της ερμηνείας που εκτέθηκε στο προηγούμενο σημείο των παρουσών προτάσεων.

β) Εκτίμηση

32. Σε ορισμένες γλωσσικές αποδόσεις[12], το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104, του οποίου η ερμηνεία ζητείται από το αιτούν δικαστήριο, είναι διατυπωμένο με τρόπο λιγότερο περιοριστικό και κατηγορηματικό από το άρθρο 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.

33. Ομοίως, η έννοια των «αποδεικτικών στοιχείων» ορίζεται, στο άρθρο 2, σημείο 13, της οδηγίας 2014/104, σε ορισμένες γλωσσικές αποδόσεις[13], ως όλα τα είδη αποδεικτικών στοιχείων που γίνονται δεκτά «ενώπιον *του εθνικού δικαστηρίου που επιλαμβάνεται αγωγής*», ενώ σε άλλες αποδόσεις[14] ως τα στοιχεία που γίνονται δεκτά «ενώπιον *του επιληφθέντος εθνικού δικαστηρίου*», χωρίς να διευκρινίζεται αν αυτό επιλαμβάνεται αγωγής αποζημιώσεως (η υπογράμμιση δική μου).

34. Κατά μείζονα λόγο, τη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης να μην περιορίσει το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 της οδηγίας 2014/104 στα αιτήματα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που υποβάλλονται μαζί με την αγωγή αποζημιώσεως ή μετά την άσκησή της φαίνεται ότι απηχεί το άρθρο 5, παράγραφος 3, και το άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο β′, της εν λόγω οδηγίας.

35. Το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 2014/104 ορίζει, χωρίς εξαντλητική απαρίθμηση, κριτήρια που εφαρμόζονται κατά την εξέταση του ζητήματος εάν ένα αίτημα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας.

36. Στην ίδια κατεύθυνση, το άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο β′, της οδηγίας 2014/104, το οποίο αφορά την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στον φάκελο αρχής ανταγωνισμού, παραπέμπει στο άρθρο 5, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας, και ορίζει ότι, κατά την αξιολόγηση, σύμφωνα με την τελευταία διάταξη, του ζητήματος εάν η διαταγή

[11] Kirst, P., «The temporal scope of the damages directive: a comparative analysis of the applicability of the new rules on competition infringements in Europe», *European Competition Journal*, 16(1), 2020, σ. 113, και Petr, M., «Czech Republic», σε Piszcz, A. (επιμ.), *Implementation of the EU Damages Directive in Central and Eastern European Countries, University of Warsaw Faculty of Management Press*, Βαρσοβία, 2017, σ. 98. Πρβλ., επίσης, αλλά κατά τρόπο λιγότερο κατηγορηματικό, Rodger, B. J., Sousa Ferro, M., Marcos, F., «A Panacea for Competition Law Damages Actions in the EU? A Comparative View of the Implementation of the EU Antitrust Damages Directive in sixteen Member States», *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 26(4), 2019, σ. 488 και 489.

[12] Μεταξύ άλλων, στις αποδόσεις στην αγγλική και στη γαλλική γλώσσα, που ορίζουν ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι είναι δυνατή η υποβολή αιτήματος κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων σε «διαδικασίες *σχετικές με* αγωγή αποζημίωσης εντός της Ένωσης» (η υπογράμμιση δική μου), ενώ η απόδοση στην πολωνική γλώσσα, μεταξύ άλλων, αναφέρεται σε «διαδικασία αγωγής αποζημιώσεως» («w postępowaniu o odszkodowanie»).

[13] Μεταξύ άλλων, στην απόδοση στην πολωνική γλώσσα («przed sądem krajowym, do którego wpłynęło powództwo»).

[14] Μεταξύ άλλων, στην απόδοση στη γαλλική γλώσσα.

κοινοποιήσεως πληροφοριών είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, τα εθνικά δικαστήρια εξετάζουν το κατά πόσον το αίτημα κοινοποιήσεως πληροφοριών υποβάλλεται στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως ενώπιον εθνικού δικαστηρίου.

37. Στο ίδιο πνεύμα, στην αιτιολογική σκέψη 22 της οδηγίας 2014/104 επισημαίνεται ότι, για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική προστασία του δικαιώματος αποζημιώσεως, δεν είναι απαραίτητο να κοινοποιείται στον αιτούντα κάθε έγγραφο σχετικό με διαδικασία των άρθρων 101 ή 102 ΣΛΕΕ για τον λόγο ότι αυτός «προτίθεται να ασκήσει αγωγή αποζημίωσης», δεδομένου ότι είναι μάλλον απίθανο να πρέπει να βασιστεί η αγωγή σε όλα τα αποδεικτικά στοιχεία του φακέλου που αφορά την επίμαχη διαδικασία. Ομοίως, η αιτιολογική σκέψη 27 της εν λόγω οδηγίας κάνει μνεία της «πρόσβασης [των ζημιωθέντων] στα συναφή αποδεικτικά στοιχεία που απαιτούνται για να προετοιμάσουν τις αγωγές τους για αποζημίωση».

38. Από το άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο β′, της οδηγίας 2014/104, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των αιτιολογικών σκέψεων 22 και 27 αυτής, προκύπτει ότι ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τις διαδικασίες των αρχών ανταγωνισμού μπορούν να κοινοποιηθούν στον αιτούντα, κατόπιν αιτήματός του για κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων βάσει του άρθρου 6 της οδηγίας, όταν αυτός εξετάζει το ενδεχόμενο να υποβάλει αίτημα αποζημιώσεως. Το ίδιο θα πρέπει να ισχύει και για το άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας.

39. Πράγματι, ο νομοθέτης της Ένωσης δεν μπορεί να έχει θεσπίσει καθεστώς, βάσει του οποίου ένα πρόσωπο που υπέστη ζημία λόγω παράβασης του δικαίου του ανταγωνισμού μπορεί να υποβάλει αίτημα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων, ανεξαρτήτως του εάν άσκησε αγωγή επί της ουσίας, όταν τα έγγραφα περιλαμβάνονται στον φάκελο μιας αρχής ανταγωνισμού, ενώ μπορεί να υποβάλει τέτοιο αίτημα μόνον εφόσον άσκησε τέτοια αγωγή όταν τα αποδεικτικά στοιχεία δεν περιλαμβάνονται σε τέτοιον φάκελο. Εξάλλου, το γεγονός ότι η αρχή ανταγωνισμού είναι αυτή που κινεί τη διαδικασία δεν θα δικαιολογούσε τέτοια διάκριση. Πράγματι, από το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 προκύπτει ότι σε αμφότερες τις ανωτέρω περιπτώσεις, για να μπορεί να ζητήσει την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων, ο αιτών πρέπει να είναι σε θέση να τεκμηριώσει το παραδεκτό του αιτήματός του για αποζημίωση.

40. Προσθέτω, για λόγους πληρότητας, ότι ενώ, και στις δύο περιπτώσεις, είναι απαραίτητο να υφίσταται σύνδεση μεταξύ των αποδεικτικών στοιχείων που ζητούνται να κοινοποιηθούν και της αγωγής που προτίθεται να ασκήσει ένα πρόσωπο που υπέστη ζημία λόγω παραβάσεως του δικαίου του ανταγωνισμού, τα αποδεικτικά στοιχεία που ζητούνται πρέπει, προεχόντως, να είναι σχετικά.

41. Από την άλλη πλευρά, η οδηγία 2014/104 δεν φαίνεται να καθορίζει τη δικονομική σχέση που πρέπει να υφίσταται, από τεχνική άποψη, μεταξύ ενός αιτήματος κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων (παραδείγματος χάριν, ενός αιτήματος κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων το οποίο διατάσσεται ως μέτρο στο πλαίσιο διαδικασίας επί της ουσίας ή ενός αιτήματος που εξετάζεται στο πλαίσιο παρεμπίπτουσας διαδικασίας ή ακόμη και στο πλαίσιο αυτοτελούς διαδικασίας) και μιας αγωγής αποζημιώσεως.

42. Ούτε η οδηγία 2014/104 καθορίζει το πότε ένα εθνικό δικαστήριο επιλαμβάνεται αγωγής αποζημίωσης.

43. Συνεπώς, ακόμη και αν υποτεθεί ότι η οδηγία 2014/104 αφορά μόνον τα αιτήματα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που υποβάλλονται στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως, μπορεί να θεωρηθεί ότι, εφόσον αίτημα αποζημιώσεως πρέπει, επ' απειλή κυρώσεων, να

υποβληθεί μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα από την υποβολή του αιτήματος κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων με το οποίο έχει τεκμηριωθεί το παραδεκτό του αιτήματος αποζημιώσεως ή, ενδεχομένως, μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα από την ημέρα κατά την οποία το εν λόγω αίτημα έγινε δεκτό, το αίτημα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων υποβάλλεται στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως και/ή προϋποθέτει τέτοια αγωγή.

γ) Εξέταση αντίθετης ερμηνείας και επιχειρήματα που συνηγορούν υπέρ της απόρριψής της

44. Θα μπορούσε, a priori, να γίνει δεκτή ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας 2014/104 αντίθετη προς αυτήν που παρουσιάζεται στο σημείο 38 των παρουσών προτάσεων.

45. Πράγματι, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η οδηγία 2014/104 δεν αφορά, κατ' αρχήν, τα αιτήματα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που υποβάλλονται πριν από την άσκηση αγωγής επί της ουσίας. Κατά την εν λόγω ερμηνευτική εκδοχή, το άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας εφαρμόζεται μόνο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο εθνικός νομοθέτης αποφάσισε να θεσπίσει, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 8, της εν λόγω οδηγίας, κανόνες που διευρύνουν τη δυνατότητα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων και, ειδικότερα, κανόνες που επιτρέπουν την υποβολή αιτήματος κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων πριν από την άσκηση αγωγής επί της ουσίας. Καθόσον τα κράτη μέλη αποφασίσουν να θεσπίσουν τέτοιους κανόνες, με την επιφύλαξη του άρθρου 6 της οδηγίας, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επιτρέπει την ex ante υποβολή αιτήματος κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων εάν υπάρχει η πιθανότητα να μην ελεγχθεί το κατά πόσον το εν λόγω αίτημα είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας, στον βαθμό που τέτοιος έλεγχος επιτρέπει να εξασφαλιστεί η εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού από τους δημόσιους φορείς.

46. Ωστόσο, κατά πρώτον, η ανάλυση των προπαρασκευαστικών εργασιών για την οδηγία 2014/104 δεν επιτρέπει τέτοια ερμηνεία.

47. Στην πρόταση της οδηγίας, αναφερόμενη στα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων, η Επιτροπή επισήμανε ότι «οι συμμετέχοντες εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για την κατευθυντήρια αρχή της αποζημίωσης και την επακόλουθη επιλογή να μην προταθούν μέτρα όπως η εμπνευσμένη από τις ΗΠΑ […] ανταλλαγή αποδεικτικών στοιχείων ευρείας έκτασης μεταξύ των αντιδίκων κατά την προδικασία ("pre-trial discovery")»[15]. Δεν συνάγεται από τα ανωτέρω ότι δεν είναι δυνατόν, με επιμέλεια ενός εθνικού δικαστηρίου, να κοινοποιηθούν τα αποδεικτικά στοιχεία πριν από την άσκηση αγωγής επί της ουσίας, εφόσον ο αιτών είναι σε θέση να τεκμηριώσει το παραδεκτό του αιτήματός του για αποζημίωση.

48. Κατά μείζονα λόγο, σύμφωνα με τις προπαρασκευαστικές εργασίες, η απόφαση Pfleiderer[16] έχει προκαλέσει σημαντική αβεβαιότητα ως προς τις κατηγορίες εγγράφων που μπορούν να δημοσιοποιηθούν, μια αβεβαιότητα την οποία η οδηγία 2014/104 επιδιώκει να εξαλείψει[17]. Η

[15] Βλ. επίσης έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με την αγωγή αποζημιώσεως λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης (Commission staff working paper accompanying the White paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules [SEC(2008) 404 τελικό], στο οποίο περιέχεται η λευκή βίβλος σχετικά με τις αγωγές αποζημίωσης για παραβίαση της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας της ΕΚ. Στο σημείο 95 του εν λόγω εγγράφου εργασίας η Επιτροπή δήλωσε ότι δεν προτείνει ακραιφνώς ένα σύστημα προηγούμενης αρκετά ευρείας δημοσιοποιήσεως της διαδικασίας, το οποίο δεν θα μπορούσε να προσαρμοστεί εύκολα στη νομική παράδοση και στις αρχές της πολιτικής δικονομίας των κρατών μελών και θα μπορούσε να έρθει σε σύγκρουση με τις αρχές της δημόσιας τάξεως ορισμένων κρατών μελών.

[16] Απόφαση της 14ης Ιουνίου 2011 (C-360/09, EU:C:2011:389)

[17] Βλ. Commission Staff Working, Document - Impact Assessment Report, Damages actions for breach of the EU antitrust rules Accompanying the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union [SWD(2013) 203 τελικό], διαθέσιμο μόνο στην αγγλική γλώσσα.

αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η ανωτέρω απόφαση αφορούσε διαδικασία με αντικείμενο αίτημα για την παροχή πλήρους πρόσβασης στον φάκελο εθνικής αρχής ανταγωνισμού, το οποίο υποβλήθηκε προκειμένου να προετοιμαστεί η άσκηση αγωγής αποζημιώσεως. Φαίνεται ότι η βούληση να αντιμετωπιστεί η εν λόγω αβεβαιότητα συνέβαλε στο γεγονός ότι η οδηγία μνημονεύει τη δυνατότητα να ζητηθεί η κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων, όταν το αίτημα αποζημιώσεως υποβάλλεται όχι βάσει του άρθρου 5 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων», αλλά αποκλειστικά βάσει του άρθρου 6 αυτής, με τίτλο «Κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στον φάκελο αρχής ανταγωνισμού» [18].

49. Κατά δεύτερον, η σχέση που υφίσταται μεταξύ του άρθρου 5 και του άρθρου 6 της οδηγίας 2014/104 δεν επιτρέπει να θεωρηθεί ότι το πεδίο εφαρμογής της δεύτερης αυτής διατάξεως είναι ευρύτερο από αυτό της πρώτης. Πράγματι, αφενός, το άρθρο 6 της εν λόγω οδηγίας εφαρμόζεται «για την άσκηση αγωγών αποζημίωσης», «επιπλέον του άρθρου 5» αυτής [19]. Αφετέρου, τα εθνικά δικαστήρια εξετάζουν το ζήτημα εάν το αίτημα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων συνάδει προς την αρχή της αναλογικότητας σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας. Ενώ στο πλαίσιο του άρθρου 6 τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται να λάβουν υπόψη το ζήτημα εάν το αίτημα υποβάλλεται στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως («τα εθνικά δικαστήρια εξετάζουν επιπλέον […]»), το ίδιο ζήτημα μπορεί, ενδεχομένως, να λαμβάνεται επίσης υπόψη και όταν ο έλεγχος της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας διενεργείται αποκλειστικά στο πλαίσιο του άρθρου 5 της οδηγίας 2014/104. Το γεγονός ότι ο νομοθέτης αναφέρθηκε ρητώς στο εν λόγω ζήτημα στο άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο β′, της οδηγίας υποδηλώνει τη βούλησή του να ενισχύσει τη σχέση που πρέπει να υπάρχει μεταξύ ενός αιτήματος κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στον φάκελο αρχής ανταγωνισμού και της αγωγής αποζημιώσεως.

50. Κατά τρίτον, η κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων πριν από την άσκηση αγωγής επί της ουσίας ενδέχεται να είναι ορισμένες φορές απαραίτητη για να είναι δυνατή η άσκηση τέτοιας αγωγής. Η εν λόγω δυνατότητα συμβάλλει στην πρακτική αποτελεσματικότητα των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ. Υπό το πρίσμα αυτό, εάν θεωρηθεί ότι και η περίπτωση στην οποία η κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων ζητείται πριν από την υποβολή αιτήματος αποζημιώσεως εμπίπτει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/104, καθίσταται δυνατός ο περιορισμός των διαφορών που υφίστανται μεταξύ των εθνικών συστημάτων των κρατών μελών και προωθείται η εναρμόνιση των σχετικών κανόνων για την αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού της ΕΕ [20].

[18] Στο ίδιο πνεύμα, η αιτιολογική σκέψη 22 της οδηγίας 2014/104, που αναφέρεται στην κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στον φάκελο αρχής ανταγωνισμού, αφορά την κατάσταση κατά την οποία ο αιτών «προτίθεται να ασκήσει αγωγή αποζημίωσης». Η διατύπωση της εν λόγω αιτιολογικής σκέψης, η οποία μνημονεύεται στο σημείο 37 των παρουσών προτάσεων προς υποστήριξη της ερμηνείας που υπεραμύνομαι, εμπνέεται σαφώς από την απόφαση της 6ης Ιουνίου 2013, Donau Chemie κ.λπ. (C-536/11, EU:C:2013:366, σκέψη 33), η οποία παραπέμπει στην απόφαση της 14ης Ιουνίου 2011, Pfleiderer (C-360/09, EU:C:2011:389).

[19] Βλ. άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104.

[20] Βλ., στο πλαίσιο αυτό, αιτιολογική σκέψη 7, τρίτη και τέταρτη περίοδος της οδηγίας 2014/104, σύμφωνα με την οποία «[ο]ι διαφορές αυτές οδηγούν σε αβεβαιότητα σχετικά με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα ζημιωθέντα μέρη μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμα αποζημίωσης που απορρέει από τη ΣΛΕΕ και επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα του εν λόγω δικαιώματος. Δεδομένου ότι οι ζημιωθέντες συχνά επιλέγουν το αρμόδιο δικαστήριο του κράτους μέλο[υ]ς εγκατάστασης για να διεκδικήσουν αποζημιώσεις, οι διαφορές μεταξύ των εθνικών κανόνων οδηγούν σε άνισους όρους ανταγωνισμού όσον αφορά τις αγωγές αποζημίωσης και ενδέχεται να επηρεάσουν τον ανταγωνισμό στις αγορές στις οποίες δραστηριοποιούνται οι ζημιωθέντες, καθώς και οι υπαίτιες παραβάσεων επιχειρήσεις». Πρβλ., επίσης, αιτιολογικές σκέψεις 8 και 9 της εν λόγω οδηγίας.

51. Λαμβανομένων υπόψη των συλλογισμών που εκτίθενται στα σημεία 38 έως 43 των παρουσών προτάσεων, πρέπει να θεωρηθεί ότι, τουλάχιστον σε ορισμένες περιπτώσεις[21], ένα αίτημα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που υποβλήθηκε, από τεχνική άποψη, πριν από την υποβολή αιτήματος αποζημιώσεως ενδέχεται να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/104.

2. Επί της δυνατότητας εφαρμογής της οδηγίας 2014/104 ratione temporis

52. Το αίτημα κοινοποιήσεως των επίμαχων αποδεικτικών στοιχείων της κύριας δίκης υποβλήθηκε από τους ενάγοντες της κύριας δίκης στις 25 Μαρτίου 2019, μετά δηλαδή από την 27η Δεκεμβρίου 2016, ημερομηνία μεταφοράς της οδηγίας 2014/104, με βάση τις εθνικές διατάξεις για τη μεταφορά της εν λόγω οδηγίας στο ισπανικό δίκαιο.

53. Εξάλλου, όπως επισήμανα στο σημείο 8 των παρουσών προτάσεων, από την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2016 προκύπτει ότι, όσον αφορά τις εναγόμενες της κύριας δίκης, η παράβαση διαπιστώθηκε για την περίοδο από τις 17 Ιανουαρίου 1997 έως τις 18 Ιανουαρίου 2011, η οποία προηγείται της ημερομηνίας μεταφοράς της οδηγίας 2014/104 στο εθνικό δίκαιο.

54. Υπό τις συνθήκες αυτές, η απάντηση στο ερώτημα αν η οδηγία 2014/104 εφαρμόζεται ratione temporis μπορεί να στηριχθεί στο άρθρο 22 της εν λόγω οδηγίας.

55. Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 22, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104, τα εθνικά μέτρα για τη μεταφορά των ουσιαστικών διατάξεων της εν λόγω οδηγίας δεν πρέπει να εφαρμόζονται αναδρομικά. Ωστόσο, ο ανωτέρω κανόνας δεν εφαρμόζεται στις εθνικές διατάξεις για τη μεταφορά των «λοιπών» διατάξεων της εν λόγω οδηγίας. Όσον αφορά τις διατάξεις για τη μεταφορά των λοιπών διατάξεων στο εθνικό δίκαιο, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν μόνο, δυνάμει του άρθρου 22, παράγραφος 2, της οδηγίας, ότι οι εν λόγω διατάξεις δεν ισχύουν για αγωγές αποζημιώσεως που έχουν ασκηθεί ενώπιον εθνικού δικαστηρίου πριν από τις 26 Δεκεμβρίου 2014. Συνεπώς, οι διατάξεις αυτές πρέπει να εφαρμόζονται σε σχέση με διαδικασία η οποία διεξάγεται ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σε χρόνο μεταγενέστερο της ημερομηνίας μεταφοράς της οδηγίας 2014/104 στο εθνικό δίκαιο. Η ανωτέρω χρονική οριοθέτηση της εφαρμογής των μη ουσιαστικών διατάξεων της οδηγίας συναντάται συχνά σε εθνικές δικονομικές διατάξεις. Εξ αυτού συμπεραίνω ότι η μνεία σε «εθνικά μέτρα […] εκτός από αυτά που θεσπίζονται [με ουσιαστικές διατάξεις]», κατά την έννοια του άρθρου 22, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, αφορά δικονομική διάταξη.

56. Το αιτούν δικαστήριο σημειώνει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αποσκοπεί στην κατανόηση του συστήματος κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που ρυθμίζεται στα άρθρα 5 έως 8 της οδηγίας 2014/104 και αναπτύσσεται, στην ισπανική έννομη τάξη, στο «δικονομικού χαρακτήρα» άρθρο 283 bis του κώδικα πολιτικής δικονομίας. Ωστόσο, για τους σκοπούς του άρθρου 22 της οδηγίας και λόγω του αυτόνομου περιεχομένου των εννοιών που χρησιμοποιούνται στην εν λόγω διάταξη, το Δικαστήριο πρέπει να προβεί σε οριστικό νομικό χαρακτηρισμό όσον αφορά τη φύση των διατάξεων που ενδέχεται να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας.

[21] Μεταξύ άλλων, όταν υπάρχει σχέση μεταξύ αιτήματος κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων και αιτήματος αποζημιώσεως, όπως αυτή που γίνεται δεκτή στο ισπανικό δίκαιο, η οποία συνίσταται ιδίως στην υποχρέωση, επ' απειλή κυρώσεων, άσκησης της αγωγής αποζημιώσεως εντός 20 ημερών. Βλ. υποσημείωση 8 των παρουσών προτάσεων.

57. Ενώ μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι διατάξεις της οδηγίας 2014/104 για την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων απονέμουν ορισμένα δικαιώματα στους οικονομικούς φορείς που εμπλέκονται στην εφαρμογή των ενωσιακών κανόνων περί ανταγωνισμού, τα δικαιώματα αυτά μπορούν να ασκηθούν μόνο στο πλαίσιο διαδικασίας ενώπιον εθνικού δικαστηρίου και πρόκειται, κατ'ουσίαν, για δικονομικά μέτρα που επιτρέπουν στο δικαστήριο να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά που επικαλούνται οι διάδικοι. Το ίδιο ισχύει, τουλάχιστον σε ορισμένες περιπτώσεις, και όσον αφορά αίτημα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που υποβάλλεται, από τεχνική άποψη, πριν από την υποβολή αιτήματος αποζημιώσεως [22].

58. Κατά συνέπεια, το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 εφαρμόζεται, ratione temporis, στην υπόθεση της κύριας δίκης.

Γ. Επί της ουσίας

1. Θέσεις του αιτούντος δικαστηρίου και των μετεχόντων στη διαδικασία

59. Το αιτούν δικαστήριο παραθέτει τα επιχειρήματα που συνηγορούν υπέρ της ερμηνείας υπό την έννοια ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 αφορά μόνον τα προϋπάρχοντα αποδεικτικά στοιχεία, καθώς και τα επιχειρήματα που αποκλείουν τέτοια ερμηνεία.

60. Αφενός, όσον αφορά την ερμηνεία υπό την έννοια ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 αφορά μόνον τα προϋπάρχοντα αποδεικτικά στοιχεία, το αιτούν δικαστήριο υποστηρίζει, κατά πρώτον, ότι η ανωτέρω ερμηνεία επιρρωννύεται από τη διατύπωση της εν λόγω διατάξεως και από τις διευκρινίσεις της αιτιολογικής σκέψης 14 της οδηγίας. Πράγματι, η διάταξη και η αιτιολογική σκέψη αφορούν τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία ο εναγόμενος ή τρίτος έχει υπό τον έλεγχό του.

61. Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο υποστηρίζει ότι το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/104 αφορά την κοινοποίηση συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων ή σχετικών κατηγοριών αποδεικτικών στοιχείων που προσδιορίζονται με βάση ευλόγως διαθέσιμα στοιχεία. Η αιτιολογική σκέψη 16 της οδηγίας διευκρινίζει ότι μια κατηγορία αποδεικτικών στοιχείων πρέπει να προσδιορίζεται με μνεία, μεταξύ άλλων, του χρόνου σύνταξης των ζητούμενων εγγράφων.

62. Κατά τρίτον, το εν λόγω δικαστήριο επισημαίνει ότι η οδηγία 2014/104 δεν αναφέρεται στην κοινοποίηση «πληροφοριών» αλλά στην κοινοποίηση «αποδεικτικών στοιχείων».

[22] Ομολογουμένως, ορισμένοι θεωρητικοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι ένα αίτημα για την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που υποβάλλεται πριν από την υποβολή αιτήσεως αποζημιώσεως δεν έχει διαδικαστικό χαρακτήρα, στον βαθμό που παρέχει δικαίωμα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο αυτοτελούς διαδικασίας. Βλ., μεταξύ άλλων, Kirst, P., «The temporal scope of the damages directive: a comparative analysis of the applicability of the new rules on competition infringements in Europe», *European Competition Journal*, 2020, τόμ. 16, αριθ. 1, σ. 113 και 114. Ωστόσο, η εν λόγω προσέγγιση, αντιθέτως με όσα προτείνω στα σημεία 38 έως 43 των παρουσών προτάσεων, αποκλίνει από τη θεμελιώδη παραδοχή ότι το αίτημα κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που υποβάλλεται πριν από την υποβολή αιτήσεως αποζημιώσεως δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/104.

63. Στο ίδιο πνεύμα, η Ολλανδική Κυβέρνηση παραπέμπει σε περισσότερες αιτιολογικές σκέψεις της οδηγίας 2014/104[23] και στην πρόταση οδηγίας[24], προκειμένου να ισχυριστεί ότι η οδηγία αποσκοπεί μόνο στην κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που προϋπάρχουν ή βρίσκονται υπό τον έλεγχο διαδίκου ή τρίτων.

64. Οι εναγόμενες της κύριας δίκης τάσσονται υπέρ της ανωτέρω ερμηνείας για τους ίδιους λόγους με αυτούς που επικαλείται το αιτούν δικαστήριο. Προσθέτουν ότι το άρθρο 5, παράγραφος 8, της οδηγίας 2014/104 επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν κανόνες που οδηγούν σε ευρύτερη κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων. Κατά τις εναγόμενες της κύριας δίκης, ο Ισπανός νομοθέτης δεν έκανε χρήση της εν λόγω δυνατότητας για να επιτρέψει τα αιτήματα κοινοποιήσεως ανύπαρκτων αποδεικτικών στοιχείων.

65. Αφετέρου, τα επιχειρήματα του αιτούντος δικαστηρίου που συνηγορούν υπέρ της ερμηνείας υπό την έννοια ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 αφορά και τα αποδεικτικά στοιχεία που καταρτίζονται ex novo αντλούνται από την τελολογική και τη συστηματική ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως. Κατά πρώτον, κατά το εν λόγω δικαστήριο, τυχόν περιορισμός του συστήματος κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων θα μπορούσε να υπονομεύσει το δικαίωμα πλήρους αποζημιώσεως καθώς και την αρχή της αποτελεσματικότητας. Κατά δεύτερον, οι κανόνες της οδηγίας σχετικά με τα έξοδα και το κόστος της κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων, ως στοιχείο της αρχής της αναλογικότητας που πρέπει να πληρούται για να γίνει δεκτό το αίτημα κοινοποιήσεως, ενδέχεται να σημαίνει ότι το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα υποχρεούται να καταρτίσει νέο έγγραφο.

66. Οι ενάγοντες της κύριας δίκης, η Ισπανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή υποστηρίζουν, ιδίως για τους λόγους που παρατίθενται από το αιτούν δικαστήριο, την εν λόγω ερμηνεία.

2. Επί της γραμματικής ερμηνείας

67. Κατ' ουσίαν, το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 προβλέπει, στην πρώτη του περίοδο, ότι ένα πρόσωπο που ισχυρίζεται ότι έχει υποστεί ζημία λόγω παράβασης του δικαίου του ανταγωνισμού μπορεί να ζητήσει την κοινοποίηση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του ο εναγόμενος ή τρίτος. Η ανωτέρω διάταξη προβλέπει, στη δεύτερη περίοδο, ότι ο εναγόμενος πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ζητήσει να διαταχθεί ο ενάγων ή τρίτος να κοινοποιήσει τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία, χωρίς να διευκρινίζεται αν τα επίμαχα αποδεικτικά στοιχεία είναι αυτά τα οποία έχουν υπό τον έλεγχό τους.

68. Η διατύπωση του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι τα αιτήματα που υποβάλλονται από τους ενάγοντες, βάσει της πρώτης περιόδου της ανωτέρω διατάξεως, μπορούν να αφορούν μόνον τα προϋπάρχοντα αποδεικτικά

[23] Παραπέμποντας, όπως και το αιτούν δικαστήριο, στην αιτιολογική σκέψη 14 της οδηγίας 2014/104, που διευκρινίζει ότι «[τ]α αποδεικτικά στοιχεία που απαιτούνται για την απόδειξη μιας αξίωσης αποζημίωσης συχνά βρίσκονται στην αποκλειστική κατοχή του αντιδίκου ή τρίτων και δεν είναι γνωστά ούτε διαθέσιμα σε επαρκή βαθμό στον ενάγοντα», η Ολλανδική Κυβέρνηση προσθέτει ότι, κατά την αιτιολογική σκέψη 28 της οδηγίας, τα εθνικά δικαστήρια θα πρέπει να είναι σε θέση να διατάσσουν ανά πάσα στιγμή, στο πλαίσιο αγωγής αποζημίωσης την κοινοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων «που υφίστανται» ανεξάρτητα από τις διαδικασίες της αρχής ανταγωνισμού. Επιπλέον, η εν λόγω κυβέρνηση παραπέμπει στην αιτιολογική σκέψη 39 της οδηγίας, όπου επισημαίνεται ότι το βάρος αποδείξεως δεν θα πρέπει να θίγει τη δυνατότητα του παραβάτη να χρησιμοποιεί αποδεικτικά στοιχεία πλην «εκείνων που έχει στην κατοχή του, όπως αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχουν ήδη ληφθεί κατά τη διαδικασία ή είναι στη διάθεση άλλων μερών ή τρίτων».

[24] Η Ολλανδική Κυβέρνηση παραπέμπει στην πρόταση οδηγίας 2014/104, στην οποία η Επιτροπή διευκρίνισε ότι «η κοινολόγηση αποδεικτικών στοιχείων που έχει στη διάθεσή του ο αντίδικος ή τρίτο μέρος μπορεί να διαταχθεί μόνον από δικαστή και υπόκειται σε αυστηρό και ενεργό δικαστικό έλεγχο όσον αφορά την αναγκαιότητα, την έκταση και την αναλογικότητά της».

στοιχεία. Πράγματι, σε επίπεδο γραμματικής ερμηνείας και αντιθέτως προς όσα προβλέπονται για τα αιτήματα των εναγομένων στη δεύτερη περίοδο, τα αιτήματα των εναγόντων φαίνεται ότι μπορούν να αφορούν τα αποδεικτικά στοιχεία που βρίσκονται υπό τον έλεγχο άλλου προσώπου.

69. Ωστόσο, η εν λόγω ερμηνεία τίθεται υπό αμφισβήτηση υπό το πρίσμα των αιτιολογικών σκέψεων 15 και 39 της οδηγίας 2014/104 και, σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει η Ολλανδική Κυβέρνηση, σε καμία περίπτωση δεν επιρρωννύεται από τις αιτιολογικές σκέψεις 14 και 28 της εν λόγω οδηγίας

70. Ειδικότερα, κατά πρώτον, αφενός, η αιτιολογική σκέψη 15 της οδηγίας 2014/104 δεν διακρίνει, όσον αφορά τον έλεγχο των αποδεικτικών στοιχείων, μεταξύ των αιτημάτων που υποβάλλονται από τον ενάγοντα και των αιτημάτων που υποβάλλονται από τον εναγόμενο («οι ενάγοντες [πρέπει] να έχουν το δικαίωμα να ζητούν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που αφορούν την αξίωσή τους, χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να προσδιορίσουν μεμονωμένα αποδεικτικά στοιχεία [και οι] εναγόμενοι [πρέπει να μπορούν] να ζητήσουν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων από τους εν λόγω ενάγοντες»). Αφετέρου, στην αιτιολογική σκέψη 39 της εν λόγω οδηγίας παρατίθεται ότι ο παραβάτης πρέπει να έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία «είναι στη διάθεση» άλλων μερών ή τρίτων.

71. Κατά δεύτερον, η αιτιολογική σκέψη 39 της οδηγίας 2014/104 δεν περιέχει εξαντλητική απαρίθμηση στον βαθμό που αναφέρεται σε «αποδεικτικά στοιχεία πλην εκείνων που έχει στην κατοχή του [ο παραβάτης], *όπως* αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχουν ήδη ληφθεί κατά τη διαδικασία ή είναι στη διάθεση άλλων μερών ή τρίτων»[25]. Σε κάθε περίπτωση, η μνεία σε αποδεικτικά στοιχεία που είναι στη διάθεση άλλων μερών ή τρίτων φαίνεται να απορρέει όχι από τη βούληση να περιοριστούν τα αποδεικτικά στοιχεία των οποίων μπορεί να ζητηθεί η κοινοποίηση αλλά από τη βούληση να αντιδιασταλούν τα αποδεικτικά στοιχεία που έχει στην κατοχή του ο παραβάτης προς αυτά που βρίσκονται στην κατοχή άλλων προσώπων.

72. Κατά τρίτον, βεβαίως, στην αιτιολογική σκέψη 14 της οδηγίας 2014/104 εκτίθεται, στο πλαίσιο των αποδεικτικών στοιχείων που είναι απαραίτητα για να αποδειχθεί το βάσιμο μιας αξιώσεως αποζημιώσεως, ότι τα αποδεικτικά στοιχεία όχι πάντοτε, αλλά «συχνά» βρίσκονται υπό τον αποκλειστικό έλεγχο του αντιδίκου ή τρίτου. Εν προκειμένω, πρόκειται για ένα παράδειγμα το οποίο στη συνέχεια χρησιμοποιείται για να αναλυθεί το πρόβλημα το οποίο η οδηγία 2014/104 επιδιώκει να επιλύσει. Πράγματι, από την αιτιολογική σκέψη 14 προκύπτει ότι οι αυστηρές νομικές απαιτήσεις που υποχρεώνουν τους ενάγοντες να εκθέσουν επακριβώς όλα τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως κατά το αρχικό στάδιο της διαδικασίας και να προσκομίσουν ακριβώς καθορισμένα αποδεικτικά στοιχεία προς υποστήριξη της αξιώσεώς τους ενδέχεται να δυσχεράνει αδικαιολόγητα την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος αποζημιώσεως. Σε κάθε περίπτωση, η ανωτέρω αιτιολογική σκέψη φαίνεται μάλλον να συνηγορεί υπέρ μιας καταφατικής απάντησης στο υπό εξέταση προδικαστικό ερώτημα.

73. Κατά τέταρτον, η αιτιολογική σκέψη 28 της οδηγίας 2014/104, που αφορά το άρθρο 6, παράγραφος 9, αυτής, χρησιμοποιεί τους όρους «αποδεικτικ[ά] στοιχεί[α] που υφίστανται ανεξάρτητα από τις διαδικασίες της αρχής ανταγωνισμού» για να αναφερθεί σε αποδεικτικά στοιχεία διαφορετικά από εκείνα που μνημονεύονται στο άρθρο 6, παράγραφοι 5 και 6, της

[25] Η υπογράμμιση δική μου.

οδηγίας. Συνεπώς, πρόκειται για οποιοδήποτε αποδεικτικό στοιχείο του οποίου η κοινοποίηση δεν απαγορεύεται αυτομάτως από την οδηγία, δυνάμει των εν λόγω διατάξεων, για να εξασφαλιστεί η εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού από τους δημόσιους φορείς [26].

74. Επομένως, για να είναι δυνατή η απάντηση στο υπό κρίση προδικαστικό ερώτημα, δεν αρκεί να εξεταστεί, μεμονωμένα, το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 και οι αιτιολογικές της σκέψεις που αφορούν την προβληματική που αποτελεί το αντικείμενο της εν λόγω διατάξεως.

75. Η οδηγία 2014/104 περιλαμβάνει διάφορους ορισμούς που πρέπει να χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό της έννοιας των διατάξεών της και, ιδίως, του άρθρου 5, παράγραφος 1, που αφορά την κοινοποίηση σχετικών αποδεικτικών στοιχείων.

76. Η συνάφεια των αποδεικτικών στοιχείων φαίνεται να αντικατοπτρίζεται στην ύπαρξη σχέσεως μεταξύ των ζητούμενων αποδεικτικών στοιχείων και της αξιώσεως αποζημιώσεως [27], ενώ η έννοια των «αποδεικτικών στοιχείων», η ερμηνεία των οποίων είναι ουσιώδης για την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο υπό κρίση προδικαστικό ερώτημα, ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 13, της οδηγίας 2014/104.

77. Κατά τον ορισμό αυτόν, η έννοια των «αποδεικτικ[ών] στοιχεί[ων]» περιλαμβάνει «όλα τα είδη αποδεικτικών στοιχείων που γίνονται δεκτά ενώπιον του επιληφθέντος εθνικού δικαστηρίου, ιδίως έγγραφα και όλα τα άλλα αντικείμενα που περιέχουν πληροφορίες, ανεξάρτητα από το μέσο στο οποίο αυτές είναι αποθηκευμένες». A priori, στον εν λόγω ορισμό φαίνεται να γίνεται αδιάκριτη χρήση των «αποδεικτικών στοιχείων», των [«αποδεικτικών μέσων»] και των «[αντικειμένων] που περιέχουν πληροφορίες».

78. Επιπλέον, ο ορισμός της έννοιας «προϋπάρχουσες πληροφορίες» στο άρθρο 2, σημείο 17, της οδηγίας 2014/104 προσθέτει σε αυτές τις τρεις αδιακρίτως χρησιμοποιούμενες έννοιες την έννοια των «πληροφοριών». Πράγματι, η έννοια αυτή ορίζεται ως «αποδεικτικά στοιχεία» που προϋπάρχουν ανεξάρτητα από τη διαδικασία ενώπιον αρχής ανταγωνισμού.

79. Επομένως, οι έννοιες που χρησιμοποιούνται αδιακρίτως και με τρόπο ελάχιστα συνεκτικό στην οδηγία 2014/104 και ο ορισμός τους δεν επιτρέπουν επίσης να δοθεί αναμφίλεκτη απάντηση στο υπό εξέταση προδικαστικό ερώτημα. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η οδηγία 2014/104 φαίνεται να χρησιμοποιεί τις έννοιες των «αποδεικτικών στοιχείων» και των «πληροφοριών» αδιακρίτως, η γραμματική ερμηνεία της οδηγίας δεν αντιτίθεται, κατ' αρχήν, στην ερμηνεία του άρθρου της 5, παράγραφος 1, στο μέτρο που η εν λόγω διάταξη αφορά την κοινοποίηση των «[σχετικών αποδεικτικών στοιχείων] τα οποία έχ[ουν] υπό τον έλεγχό [τους ο εναγόμενος ή τρίτος]», υπό την έννοια ότι η οδηγία επιτρέπει στα εθνικά δικαστήρια να διατάξουν την κοινοποίηση εγγράφων τα οποία ο διάδικος προς τον οποίο απευθύνεται το αίτημα πρέπει να καταρτίσει ex novo, συγκεντρώνοντας ή ταξινομώντας πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του. Σε κάθε περίπτωση, προκειμένου να ερμηνευθεί διάταξη του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος.

[26] Για τον ίδιο λόγο, ο ορισμός της έννοιας «προϋπάρχουσες πληροφορίες», που περιλαμβάνεται στο άρθρο 2, σημείο 17, της οδηγίας 2014/104, δεν περιέχει χρήσιμες ενδείξεις για την απάντηση στο υπό εξέταση προδικαστικό ερώτημα, εκτός από εκείνες που αφορούν την αδιάκριτη χρήση των εννοιών «πληροφορίες» και «αποδεικτικά στοιχεία». Βλ. σημείο 78 των παρουσών προτάσεων.

[27] Βλ. αιτιολογική σκέψη 15, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2014/104, κατά την οποία «[…] επειδή οι δικαστικές διαφορές για παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού χαρακτηρίζονται από ασυμμετρία πληροφόρησης, είναι σκόπιμο οι ενάγοντες να έχουν το δικαίωμα να ζητούν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων *που αφορούν την αξίωσή τους*, χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να προσδιορίσουν μεμονωμένα αποδεικτικά στοιχεία» (η υπογράμμιση δική μου).

3. Επί της συστηματικής ερμηνείας

80. Το άρθρο 6 της οδηγίας 2014/104, με τίτλο «Κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στον φάκελο αρχής ανταγωνισμού», ορίζει, στην παράγραφο 4, ότι τα εθνικά δικαστήρια εκδίδουν διαταγές κοινοποιήσεως πληροφοριών, όταν αποφαίνονται επί αιτημάτων που υποβάλλουν οι διάδικοι[28].

81. Επιπλέον, κατά το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/104, είναι δυνατόν να διαταχθεί η κοινοποίηση σχετικών κατηγοριών αποδεικτικών στοιχείων.

82. Βεβαίως, όπως παρατηρεί το αιτούν δικαστήριο[29], η αιτιολογική σκέψη 16 της οδηγίας 2014/104 διευκρινίζει ότι τέτοια σχετική κατηγορία αποδεικτικών στοιχείων πρέπει να προσδιορίζεται βάσει κοινών γνωρισμάτων των συστατικών της στοιχείων και αναφέρει, συναφώς, «[τον χρόνο] σύνταξ[η]ς [των εγγράφων των οποίων ζητείται η κοινοποίηση]». Η εν λόγω αιτιολογική σκέψη περιλαμβάνει περισσότερες μνείες οι οποίες ενδέχεται να αποδειχθούν χρήσιμες για τον προσδιορισμό μιας σχετικής κατηγορίας αποδεικτικών στοιχείων, χωρίς ωστόσο η απαρίθμησή τους να είναι εξαντλητική. Διευκρινίζει επίσης το αντικείμενο ή το περιεχόμενο των συστατικών στοιχείων μιας σχετικής κατηγορίας αποδεικτικών στοιχείων. Προκειμένου να συμμορφωθεί με μια διαταγή σχετική με κατηγορία αποδεικτικών στοιχείων που έχει προσδιοριστεί κατά τον ανωτέρω τρόπο, το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται η διαταγή πρέπει, κατ' αρχήν, να διεξαγάγει έρευνα που να επικεντρώνεται στις ζητούμενες πληροφορίες.

83. Στο ίδιο πνεύμα, κατά το άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο β', της οδηγίας 2014/104, κατά τον έλεγχο του ζητήματος εάν τα αιτήματα κοινοποιήσεων αποδεικτικών στοιχείων είναι σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να λαμβάνουν ιδίως υπόψη την «έκταση και το κόστος της κοινοποίησης, ιδίως για τυχόν εμπλεκόμενα τρίτα μέρη, προκειμένου επίσης να αποφευχθεί η μη προσδιορισμένη αναζήτηση πληροφοριών η οποία είναι απίθανο να είναι σημαντική για τα διάδικα μέρη». Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι ο νομοθέτης της Ένωσης έχει λάβει υπόψη ότι, για τη συμμόρφωση με διαταγή κοινοποιήσεων πληροφοριών, μπορεί ενίοτε να είναι απαραίτητο να εκτελεστούν ενέργειες πέραν της απλής κοινοποιήσεως των στοιχείων που περιλαμβάνουν πληροφορίες.

84. Τίθεται, επομένως, το ερώτημα εάν οι εν λόγω ενέργειες μπορεί να συνίστανται σε συγκέντρωση ή ταξινόμηση πληροφοριών, στοιχείων ή δεδομένων. Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η γραμματική ερμηνεία της οδηγίας 2014/104, ιδίως λόγω των διαφορών μεταξύ των γλωσσικών αποδόσεων αυτής[30], δεν καθιστά δυνατή την απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα, και υπό το πρίσμα του γεγονότος ότι η συστηματική ερμηνεία παρέχει μόνο μια ένδειξη που συνηγορεί υπέρ της καταφατικής απαντήσεως στο επίμαχο ερώτημα, θα ακολουθήσει ανάλυση όσον αφορά την τελολογική ερμηνεία της οδηγίας.

[28] Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2014/104, «[κ]ατά την αξιολόγηση σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 3 της αναλογικότητας *της διαταγής κοινοποίησης πληροφοριών*, τα εθνικά δικαστήρια εξετάζουν επιπλέον […] [το] αν ο διάδικος που ζήτησε την κοινοποίηση το έκανε σε συνάρτηση με αγωγή αποζημίωσης ασκηθείσα ενώπιον εθνικού δικαστηρίου» (η υπογράμμιση δική μου). Εξάλλου, το άρθρο 5, παράγραφος 7, της οδηγίας 2014/104 ορίζει, τουλάχιστον στην απόδοση στη γαλλική γλώσσα, ότι «τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι εκείνοι από τους οποίους ζητείται η κοινοποίηση έχουν τη δυνατότητα να κληθούν σε ακρόαση προτού το εθνικό δικαστήριο *διατάξει την κοινοποίηση* βάσει του παρόντος άρθρου» (η υπογράμμιση δική μου). Συνεπώς, η ανωτέρω διάταξη επιβεβαιώνει ότι οι έννοιες «αποδεικτικά στοιχεία» και «πληροφορίες» χρησιμοποιούνται αδιακρίτως στο πλαίσιο της οδηγίας 2014/104. Κατά μείζονα λόγο επιβεβαιώνει επίσης ότι τα εθνικά δικαστήρια που αποφαίνονται επί των αιτημάτων για την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων διατάσσουν την κοινοποίηση πληροφοριών.

[29] Βλ. σημείο 61 των παρουσών προτάσεων.

[30] Βλ. υποσημείωση 28 των παρουσών προτάσεων.

4. Επί της τελολογικής ερμηνείας

85. Όπως υποστηρίζουν οι ενάγοντες της κύριας δίκης, η τελολογική ερμηνεία της οδηγίας 2014/104, η οποία λαμβάνει υπόψη τον σκοπό της, πρέπει να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι είναι αναγκαία η αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού και, για τον σκοπό αυτόν, η παροχή στους ζημιωθέντες αποτελεσματικών εργαλείων προς αντιστάθμιση της ασυμμετρίας της πληροφόρησης. Πράγματι, η οδηγία παραπέμπει, επανειλημμένα, στους δύο σκοπούς της: την αποτελεσματική εφαρμογή των εν λόγω κανόνων από τους ιδιώτες [31] και την αντιμετώπιση της ως άνω ασυμμετρίας [32].

86. Υποστηρίζοντας την προσέγγιση των εναγόντων της κύριας δίκης, η Ισπανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή ισχυρίζονται ότι η πρόσβαση σε χρήσιμες και αυθεντικές πληροφορίες συνάδει με την ανάγκη διασφαλίσεως της πρακτικής αποτελεσματικότητας των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ και του δικαιώματος σε πλήρη αποζημίωση, όπως επιβεβαιώνεται στο άρθρο 3 της οδηγίας 2014/104.

87. Επιπλέον, οι εν λόγω μετέχοντες στη διαδικασία διατείνονται ότι, όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική σκέψη 4 της οδηγίας 2014/104, η ανάγκη πρόβλεψης αποτελεσματικών ένδικων βοηθημάτων προκύπτει επίσης από το δικαίωμα πραγματικής ένδικης προστασίας, όπως ορίζεται στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ και στην πρώτη περίοδο του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

88. Αντιθέτως, η Ολλανδική Κυβέρνηση είναι της γνώμης ότι η επιβολή σε διάδικο ή σε τρίτο, βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104, της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων ex novo διαταράσσει την ισορροπία μεταξύ του συμφέροντος του ενάγοντος να λάβει τις σχετικές πληροφορίες και του συμφέροντος του προσώπου που τις κοινοποιεί.

89. Ωστόσο, κατά το μέρος που αφορά την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων, η οδηγία 2014/104 περιέχει μηχανισμό εξισορροπήσεως των αντικρουόμενων συμφερόντων υπό τον αυστηρό έλεγχο των εθνικών δικαστηρίων ιδίως ως προς τη συνάφεια των ζητούμενων αποδεικτικών στοιχείων [33], καθώς και την αναγκαιότητα και την αναλογικότητα των μέτρων κοινοποίησής τους [34]. Για τον σκοπό αυτόν, το άρθρο 5 της οδηγίας καθορίζει κριτήρια για την άσκηση του ανωτέρω ελέγχου. Με τον τρόπο αυτόν, τα εθνικά δικαστήρια είναι υποχρεώμενα να λαμβάνουν επίσης υπόψη τα έννομα συμφέροντα [35] και τα θεμελιώδη δικαιώματα των διαδίκων και τρίτων [36].

90. Κατά μείζονα λόγο, από άποψη τελολογικής ερμηνείας, ο εκ προοιμίου αποκλεισμός της δυνατότητας να ζητηθεί η κοινοποίηση εγγράφων τα οποία ο διάδικος προς τον οποίο απευθύνεται το αίτημα πρέπει να καταρτίσει ex novo θα οδηγούσε, σε ορισμένες περιπτώσεις, στη δημιουργία ανυπέρβλητων εμποδίων στην εφαρμογή των ενωσιακών κανόνων του

[31] Βλ. προεχόντως το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104, κατά το οποίο η οδηγία θεσπίζει ορισμένους αναγκαίους κανόνες για να διασφαλίζεται ότι οιοσδήποτε υπέστη ζημία λόγω παραβάσεως του δικαίου του ανταγωνισμού μπορεί να ασκήσει αποτελεσματικά το δικαίωμα για αξίωση πλήρους αποζημιώσεως για την εν λόγω ζημία.

[32] Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 15, 46 και 47 της οδηγίας 2014/104.

[33] Βλ. σημείο 76 των παρουσών προτάσεων.

[34] Βλ. αιτιολογική σκέψη 16 της οδηγίας 2014/104.

[35] Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 3, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2014/104, για να κρίνουν αν η κοινοποίηση που ζητά ένας διάδικος είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, τα εθνικά δικαστήρια λαμβάνουν υπόψη τα έννομα συμφέροντα όλων των εμπλεκόμενων διαδίκων και τρίτων.

[36] Πρβλ. άρθρο 5, παράγραφος 7, της οδηγίας 2014/104, κατά το οποίο τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι εκείνοι από τους οποίους ζητείται η κοινοποίηση έχουν τη δυνατότητα να κληθούν σε ακρόαση προτού το εθνικό δικαστήριο διατάξει την κοινοποίηση βάσει του εν λόγω άρθρου. Βλ. επίσης αιτιολογική σκέψη 53 της οδηγίας.

ανταγωνισμού από τους ιδιώτες. Επομένως, είναι περισσότερο σύμφωνο προς τον σκοπό της οδηγίας 2014/104, η οποία αποβλέπει στην αντιμετώπιση της ασύμμετρης πληροφόρησης, να αναγνωριστεί η ανωτέρω δυνατότητα και να οριοθετηθούν οι τρόποι πρακτικής εφαρμογής της μέσω της εξετάσεως των αιτημάτων για την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων, με την ταυτόχρονη ανάθεση κεντρικού ρόλου στα εθνικά δικαστήρια.

91. Περαιτέρω, εν προκειμένω, οι ίδιες οι εναγόμενες της κύριας δίκης δέχονται ότι μπορεί να τους ζητηθεί να παράσχουν επαρκώς ακριβή δεδομένα που είναι διαθέσιμα στα συστήματά τους, εφόσον τηρούνται οι αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας και διασφαλίζεται η επαρκής προστασία του εμπιστευτικού χαρακτήρα των πληροφοριών. Μετά την παροχή των πληροφοριών, οι ενάγοντες της κύριας δίκης θα μπορούσαν να τις επεξεργαστούν με τον τρόπο που κρίνουν σκόπιμο για να τεκμηριώσουν το αίτημά τους.

92. Ωστόσο, η κοινοποίηση πολυάριθμων εγγράφων είναι πιθανό, σε αντίθεση με τις απαιτήσεις περί συνάφειας, αναλογικότητας και αναγκαιότητας, να οδηγήσει στη δημιουργία διαδικαστικών εμποδίων και, στην πραγματικότητα, να μην αντιμετωπίσει την ασύμμετρη πληροφόρηση που χαρακτηρίζει την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού από τους ιδιώτες. Όπως ισχυρίζονται οι ενάγοντες της κύριας δίκης, η προσκόμιση ανεπεξέργαστων, και ενδεχομένως πολυάριθμων, εγγράφων τα οποία δεν ανταποκρίνονται πλήρως στο αίτημα και συγκεντρώνονται σύμφωνα με μεθόδους γνωστές μόνο στον συντάκτη τους θα μπορούσε de facto να στερήσει το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 από την πρακτική του αποτελεσματικότητα. Σε μια τέτοια περίπτωση, θα ήταν δυνατό να χρειαστεί να διοριστεί ένας εμπειρογνώμονας για να εκτελέσει το έργο που θα μπορούσε να εκτελέσει ο ίδιος ο συντάκτης των εγγράφων με λιγότερη προσπάθεια και μικρότερο κόστος.

93. Ως εκ τούτου, η τελολογική ερμηνεία της οδηγίας 2014/104 συνηγορεί υπέρ της καταφατικής απαντήσεως στο υπό κρίση προδικαστικό ερώτημα.

5. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

94. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω επιχειρημάτων και λαμβανομένων υπόψη των μη ικανοποιητικών αποτελεσμάτων στα οποία καταλήγει η γραμματική ερμηνεία και των σαφών συμπερασμάτων που προκύπτουν από τη συστηματική και την τελολογική ερμηνεία, το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 έχει την έννοια ότι η κοινοποίηση των «σχετικών αποδεικτικών στοιχείων», κατά την έννοια της πρώτης περιόδου της εν λόγω διατάξεως, αφορά και τα έγγραφα τα οποία το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα παροχής πληροφοριών πρέπει να καταρτίσει ex novo, συγκεντρώνοντας ή ταξινομώντας πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του. Τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, σε κάθε περίπτωση, να ζητούν μόνον την κοινοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων που είναι συναφή, αναλογικά και αναγκαία, λαμβάνοντας υπόψη τα έννομα συμφέροντα και τα θεμελιώδη δικαιώματα του εν λόγω διαδίκου.

95. Στο πλαίσιο αυτό[37], τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να λαμβάνουν υπόψη, ενδεικτικά, την περίοδο για την οποία ζητείται η κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων[38] καθώς και την ύπαρξη εναλλακτικών λύσεων που συνίστανται σε συγκέντρωση ή ταξινόμηση των πληροφοριών που παρέχονται από τον διάδικο τον οποίο αφορά η διαταγή για κοινοποίηση πληροφοριών με τη συνδρομή εμπειρογνώμονα ή του διαδίκου που ζήτησε την κοινοποίησή τους[39].

96. Η ανωτέρω ερμηνεία δεν αναιρείται από τα λοιπά επιχειρήματα που προβάλλουν οι εναγόμενες της κύριας δίκης και η Ολλανδική Κυβέρνηση.

6. Επί του επιχειρήματος που αντλείται από τις εξουσίες της Επιτροπής

97. Οι εναγόμενες της κύριας δίκης διαπιστώνουν ότι, στο πλαίσιο της εφαρμογής του δικαίου του ανταγωνισμού από τους δημόσιους φορείς, η Επιτροπή μπορεί μόνο να ζητήσει από τους φορείς σε βάρος των οποίων έχει κινηθεί έρευνα να προσκομίσουν τα σχετικά έγγραφα που έχουν υπό τον έλεγχό τους[40]. Συναφώς, παραπέμπουν στη νομολογία του Δικαστηρίου και στις προτάσεις στην υπόθεση HeidelbergCement κατά Επιτροπής, στις οποίες ο γενικός εισαγγελέας N. Wahl εκτίμησε ότι η έννοια των «πληροφοριών» δεν μπορεί να διευρυνθεί τόσο ώστε να σημαίνει ότι μπορεί να απαιτείται από τις επιχειρήσεις να διεκπεραιώνουν εργασίες που συνδέονται με τη στοιχειοθέτηση της υποθέσεως[41].

98. Συμφωνώ με το ανωτέρω επιχείρημα, με το οποίο οι εναγόμενες της κύριας δίκης φαίνεται να υποστηρίζουν ότι, όσον αφορά την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων, τα δικαιώματα ενός προσώπου που υπέστη ζημία λόγω παραβίασης του δικαίου του ανταγωνισμού δεν μπορούν, κατ' αρχήν, να παρέχουν περισσότερες εξουσίες από αυτές που διαθέτει η Επιτροπή για την εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού με πρωτοβουλία του εν λόγω θεσμικού οργάνου.

99. Ωστόσο, κατά πρώτον, επισημαίνεται ότι οι εν λόγω εξουσίες της Επιτροπής περιλαμβάνουν ευρύτατες εξουσίες έρευνας[42] και ότι οι επιχειρήσεις που υπόκεινται σε έρευνα δεσμεύονται από την υποχρέωση να συνεργάζονται ενεργά με το ανωτέρω θεσμικό όργανο.

100. Κατά δεύτερον, η νομολογία στην οποία παραπέμπουν οι εναγόμενες της κύριας δίκης αφορούσε διαφορετικό νομικό πρόβλημα από αυτό που έχει ανακύψει με την υπό κρίση προδικαστική παραπομπή. Συγκεκριμένα, αφορούσε το ζήτημα αν η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει την κοινοποίηση εγγράφων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο μιας επιχειρήσεως σε βάρος της οποίας έχει κινηθεί έρευνα, ακόμη και αν είναι πιθανό να χρησιμοποιηθούν για να διαπιστωθεί

[37] Συναφώς, χωρίς να υποβάλει ερώτημα σχετικά με τον έλεγχο της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, σε περίπτωση που το Δικαστήριο προκρίνει τη διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 5 της οδηγίας 2014/104, η απάντηση στο προδικαστικό του ερώτημα θα είναι επίσης σημαντική όσον αφορά τον έλεγχο αυτόν, δεδομένου ότι ενδέχεται να δώσει ένδειξη ως προς την έκταση του ελέγχου της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας. Επομένως, θα περιοριστώ στην παρουσίαση παραδειγμάτων τα οποία, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της διαφοράς της κύριας δίκης, μπορούν να αποδειχθούν χρήσιμα για το αιτούν δικαστήριο.

[38] Εν προκειμένω, η διάρκεια της συμφωνίας που προκάλεσε την εικαζόμενη ζημία ορίστηκε από την Επιτροπή, σε σχέση με τις εναγόμενες της κύριας δίκης, στα 14 έτη (και συγκεκριμένα, από τις 17 Ιανουαρίου 1997 έως τις 18 Ιανουαρίου 2011), ενώ οι ενάγοντες της κύριας δίκης ζητούν την κοινοποίηση ενός τιμοκαταλόγου που αφορά περίοδο 28 ετών (ήτοι, από την 1η Ιανουαρίου 1990 έως τις 30 Ιουνίου 2018).

[39] Βλ. σημείο 92 των παρουσών προτάσεων.

[40] Βλ. απόφαση της 29ης Ιουνίου 2006, Επιτροπή κατά SGL Carbon (C-301/04 P, EU:C:2006:432, σκέψη 41). Βλ., επίσης, απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, EU:C:2004:6, σκέψη 61).

[41] Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση HeidelbergCement κατά Επιτροπής (C-247/14 P, EU:C:2015:694, σημείο 106).

[42] Βλ. άρθρα 17 έως 21 του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα [101 και 102 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1).

ότι η στάση της οικείας επιχείρησης είναι αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού. Το Δικαστήριο απάντησε καταφατικά στο εν λόγω ερώτημα. Βεβαίως, το κατά πόσον η Επιτροπή μπορεί να κάνει χρήση της ανωτέρω δυνατότητας εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να ζητήσει απαντήσεις που εξαναγκάζουν μια επιχείρηση να παραδεχθεί την ύπαρξη της παράβασης. Ωστόσο, δεν μπορεί να συναχθεί ότι, a contrario, σε καμία περίπτωση δεν είναι δυνατόν να ζητηθεί η κοινοποίηση εγγράφων με τη συγκέντρωση ή την ταξινόμηση πληροφοριών, στοιχείων ή δεδομένων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο ενός προσώπου.

101. Κατά τρίτον, από τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl, στις οποίες παραπέμπουν οι εναγόμενες της κύριας δίκης, δεν προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να ζητήσει την κοινοποίηση τέτοιων εγγράφων. Πράγματι, το νομικό πρόβλημα που ανέλυσε ο γενικός εισαγγελέας αφορούσε το ζήτημα αν η Επιτροπή έχει το δικαίωμα να απαιτεί από τις επιχειρήσεις να υποβάλλουν πληροφορίες σύμφωνα με ειδικές και δεσμευτικές οδηγίες. Στην υπόθεση στην οποία διατυπώθηκαν οι εν λόγω προτάσεις, επρόκειτο για το συγκεκριμένο πλαίσιο το οποίο, κατά τον γενικό εισαγγελέα, οδήγησε στο να «ανατεθεί» η στοιχειοθέτηση της υποθέσεως στην επιχείρηση σε βάρος της οποίας είχε κινηθεί έρευνα [43]. Ωστόσο, ακόμη και στο πλαίσιο αυτό, ο γενικός εισαγγελέας δεν απέκλεισε το ενδεχόμενο η Επιτροπή να μπορεί να απαιτήσει πληροφορίες τις οποίες η εν λόγω επιχείρηση οφείλει να διαβιβάσει υπό συγκεκριμένη μορφή [44].

102. Κατά συνέπεια, η ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 υπό την έννοια ότι η εν λόγω διάταξη αφορά και τα αποδεικτικά στοιχεία που καταρτίζονται ex novo δεν μπορεί να οριοθετηθεί από το επιχείρημα ότι οι εξουσίες της Επιτροπής είναι πιο περιορισμένες.

7. Επί του επιχειρήματος σχετικά με το καθεστώς κυρώσεων

103. Η Ολλανδική Κυβέρνηση συνάγει, από το γεγονός ότι το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της οδηγίας 2014/104 προβλέπει κύρωση για την καταστροφή αποδεικτικών στοιχείων, το συμπέρασμα ότι μόνον τα προϋπάρχοντα αποδεικτικά στοιχεία μπορούν να αποτελέσουν σχετικά αποδεικτικά στοιχεία, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας.

104. Δεν μπορώ να πειστώ από το ανωτέρω επιχείρημα. Μολονότι, στην πραγματικότητα, δεν είναι δυνατόν να καταστραφούν αποδεικτικά στοιχεία που δεν υπάρχουν, εντούτοις είναι δυνατή η άρνηση κοινοποιήσεως τέτοιων αποδεικτικών στοιχείων και, ενδεχομένως, η μη συμμόρφωση προς διαταγή κοινοποιήσεως αποδεικτικών στοιχείων που έχει εκδοθεί από εθνικό δικαστήριο, δεδομένου ότι η εν λόγω κατάσταση προβλέπεται στο άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 2014/104. Επομένως, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η εν λόγω οδηγία δεν προβλέπει κυρώσεις σχετικά με αποδεικτικά στοιχεία που πρέπει να καταρτιστούν ex novo και δεν είναι δυνατόν, ως εκ τούτου, να συναχθεί ότι τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας.

[43] Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση HeidelbergCement κατά Επιτροπής (C-247/14 P, EU:C:2015:694, σημείο 122).

[44] Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση HeidelbergCement κατά Επιτροπής (C-247/14 P, EU:C:2015:694, σημείο 117).

105. Με την επιφύλαξη των ανωτέρω συμπληρωματικών παρατηρήσεων, σχετικά με τα επιχειρήματα που προέβαλαν οι εναγόμενες της κύριας δίκης και η Ολλανδική Κυβέρνηση, εμμένω στην άποψη που διατύπωσα στο σημείο 94 των παρουσών προτάσεων.

VI. Πρόταση

106. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο μοναδικό προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona (εμποροδικείο αριθ. 7 Βαρκελώνης, Ισπανία) ως εξής:

Το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει την έννοια ότι η κοινοποίηση των «σχετικών αποδεικτικών στοιχείων», κατά την πρώτη περίοδο της εν λόγω διατάξεως, αφορά και τα έγγραφα τα οποία το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα παροχής πληροφοριών πρέπει να καταρτίσει ex novo, συγκεντρώνοντας ή ταξινομώντας πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του.

Τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, σε κάθε περίπτωση, να ζητούν την κοινοποίηση μόνων των αποδεικτικών στοιχείων που είναι συναφή, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και αναγκαία, λαμβάνοντας υπόψη τα έννομα συμφέροντα και τα θεμελιώδη δικαιώματα του εν λόγω διαδίκου.